

znati, što sve treba u crkvi, pa im je dužnost, da nas svjetovnjake upozore na sve, što je u crkvi potrebno, zato su oni tu, a mi da izvadamo.

Slično i sa uvadanjem elektrike. Iskusan instalater nastojat će, da učini sve što je ljepše, no da li je ono, što je laiku ljepše, i i prema crkv. propisima, o tom sudi svećenik. Svjetski majstor prepušten sam sebi učinit će nešto teatralnog, salonsko-svjetskog a baš to je u crkvi zabranjeno. Ovdje mora sve odavati ozbiljnost, svetost — gravitas; sve mora edificirati, poticati na pobožnost, a ne na čuđenje, divljenje samo.

Prema dekretima S. Congr. Rit. električne svjetiljke ne smiju doći na oltar, da nadomjeste voštanice, pa ni, skupa s njima, da uvećaju rasvjetu i sjaj. Ne smiju biti žarulje upletene, ispremijsane u cvijetu na oltaru — mensi. Zabranjeno je žaruljama rasvijetliti prijesto, gdje je izložen presv. olt. Sakramenat, pa iako se žarulje ne vide. Kip na oltaru (retablu) može se električni rasvijetliti, ali ne za vrijeme ekspozicije, jer sav kult mora ići Sanctissimum. Žarulje ne smiju se postaviti otrag ostensorija, da se hostija tobože bolje vidi.

Električna žarulja ne smije nadomjestiti vječnog svjetla, gdje mora da gori maslinovo ulje. U nestašici ovoga, ali ne iz štednje, nego samo iz potrebe smije uz dozvolu Ordinarijata da gori najprije drugo naravno ulje (na pr. od bundeva), onda mineralno (petrolej), tek na zadnjem se mjestu dozvoljava elektrika, kad već sve drugo izdade.

U dozvolu Ordinarijata — iuxta prudens Ordinarii iudicium — smije se elektrika rabiti u drugim djelovima crkve za rasvjetu pa i na lusteru, samo pri tom treba izbjegavati svaku teatralnost i profanost.

Kod instaliranja treba paziti, da vodovi — žice ne upadaju previše u oči i da zgrada ne šteti materijalno i estetski.

Sve ovo vrijedi i za gaz.

(Decr. auth. 4097, 4206, 4210, 4275).

Jedna opaska srednjoškolskoj naučnoj osnovi.

Dr. S. Zimmermann.

»Prirode nauke jesu osnovica filozofije, pa zato treba za filozofijsko obrazovanje u srednjim školama na prvome mjestu gajiti prirodne nauke«.

Ova teza ne određuje jasno odnos između filozofije i prirodnih nauka, pa zato dopušta mogućnost i sasvim neispravne interpretacije. Dosljedno tome i drugi dio teze, koji izvodi aplikaciju za

školske potrebe, iziskuje potpuno definirani odnos filozofije prema prirodnim naukama, kao i precizirani njihov opseg u srednjoškolskoj obučnoj osnovi.

Filozofijske discipline — u prvome redu nauka o spoznaji (logika i noetika), pa etika i estetika — sastavljaju zajedno sa drugim nekim naukama t. zv. duhovne nauke (Geisteswissenschaften), koje promatraju i istražuju proizvode duha ljudskoga. Ove nauke obuhvataju ne samo logičku, etičku i estetsku svijest, nego i ostale svijesne tvorevine, u kojima se očituje, duh ljudski; pa zato na duhovne nauke spada na pr. pravna historija i historija jezika, za tim privredna, kulturna i politička historija — ogranci općene historije, u kojoj se odražuje duševni život čovječanstva.

Sve se duhovne nauke osnivaju na psihologiji; jer tek poznavanje samoga duševnog života omogućuje pojedinim duhovnim naukama, da izvjesnu formu duševnog života uzmu kao predmet svog izučavanja. Treba dakle reći, da se sve duhovne nauke — napose među njima filozofijske discipline — osnivaju na psihologiji; pa zato se mora u srednjoškolskoj obuci najveća pažnja posvetiti upravo psihološkom izučavanju. Dakako sa naročitim obzirom i u vidu filozofijskog obrazovanja, koje će učenicima pružati općenu orijentaciju o svijetu i životu čovjeka. U ovom će pravcu škola eminentno utjecati na budući život omladine, otvarajući joj vidike na smisao, zadatak i vrednote života. Psihološko dakle izučavanje u srednjoj školi treba da upotpunjuje kratki »Uvod u filozofiju«.

Sad se nameće pitanje o vezi psihologije sa prirodnim naukama. Svak upućeni znade, da ovdje dolazi u obzir biologija, posebno po nekim svojim disciplinama i u onom opsegu, koji se dodiruje sa psihološkim područjem. Kako se uglavnom radi o živčanom sustavu, potrebna je za dake neka uputa iz anatomije i fiziologije. A sa »Uvodom u filozofiju« u vezi je opća biološka poduka o životu i njegovim pojavama.

Osim ovih prirodonaučnih disciplina — koje se iz didaktičkih razloga mogu staviti u okvir same psihologije — iziskuje se također elementarno poznavanje eksperimentalne (prirodonaučne) metodike, koja se djelomično upotrebljuje i u psihologiji. Dakako da se i eksperiment oslanja na promatranje (pažljivo opažanje), i to naročito na samopromatranje. Ovim putem stečeno znanje sačinjava upravo iskustveno ili empirijsko upoznavanje duševnih pojava. I ako se dakle psihologija po svojoj empirijskoj metodi izučavanja svrstava među empirijske — prirodonaučne discipline, ipak se od njih i razlikuje time, što psihološka empirija izvire u samopromatranju (introspektivnoj metodi), a ne u osjetilnom promatranju, kao prirodne nauke. Razlog je toj činjenici u samom predmetu psihologije, a to su psihičke pojave, koje su našem opažanju neposredno dane, za razliku od fizičkih (prirodnih) pojava.

Iz rečenoga se razbire, da se niti sve prirodne nauke, a niti pojedine od njih — po svome predmetu i metodi — ne mogu smatrati osnovicom filozofije, nego je njihova uloga pomoćnog značenja napose u vezi sa psihologijom. A sama psihologija ima da sustavno predhodi filozofijskim disciplinama, te je i pretpostavka za ostale duhovne nauke. Osim toga su ne samo duhovne, nego i sve prirodne nauke fundirane u nauci o spoznaji (logici i *noetici*), t. j. onoj filozofijskoj disciplini, o kojoj zavisi pravo na opstanak svake znanosti.

Nijesu dakle prirodne nauke, nego psihologija i logika (u širem smislu) osnov filozofije i drugih nauka, napose duhovnih. Zato bi trebalo da ove dvije discipline (u propedeutičkom obliku) dohijaju prvenstveno mjesto u srednjoškolskom naučnom programu.

Recenzije.

Henri Lanier, Guide pratique de la Procédure Matrimoniale en Droit canonique, Paris 1927. Pierre Tequi, Libraire — Éditeur. Str. XX, i 81.

Djelo obuhvata, osim predgovora i uvoda, tri poglavlja: 1. skraćeni upravni postupak po Kan. 1990—1992 u određjenim slučajevima (str. 1—12). 2. redovni sudbeni postupak u parnicama o nevaljanosti braka (str. 13—34); 3. postupak u stvari oprosta supružnika *matrimonio rato et non consummato* (str. 35—46). Kao dodatak donosi pod naslovom Documenta: 1. Stajalište kan. prava u nekim češćim slučajevima nevaljana braka (str. 49—55); 2. Razne formulare (str. 57—76). Na koncu nalazi se alfabetsko stvarno kazalo (str. 77—81) i kazalo rasporeda (str. 83).

Pisac je djelo namijenio praksi, i ovoj će vrlo dobro da posluži. Prikazivanje je jezgrovito i pregledno, a i potpuno prema svrsi, kojoj ima da služi.

Ističemo neke pojedinosti. Za postupak po Kan. 1990—1992 uči pisac, da je isti i u prvoj i u drugoj molbi upravan (str. 5). U slučajevima, gdje je brak nevaljan, jer je sklopljen pred građanskim službenikom ili pred nekatoličkim dušobrižnikom, pak je već po građanskom sudu raspušten, nije potreban ni sudbeni postupak a ni izvansudbeni kan. 1990—1992, jer tomu braku manjka species seu figura matrimonii i smatra se kao da ne postoji (str. 5—7). U slučaju *praesumptae mortis conjugis* postupa Ordinarij izvansudbeno i pri tom ne mora po općem pravu da sudjeluje branitelj ženidbenoga veza (str. 8—9).

Za očevidnu zapreku dobi drži pisac, da su mjerodavni Kan. 1990—1992, iako Kan. 1990. tu zapreku ne spominje. Ovo ne smatramo ispravnim, jer je nabranje toga kanona taksativno.

Za očevidni manjak bitne forme kod braka, koji je sklopljen prije dekreta »*Ne temere*«, drži pisac, da su i tu mjerodavni Kan. 1990—1992.